

”Kansan vihollisille korkein rangaistus” – suomalaiset osana neuvostovallan propagandakoneistoa 1920–1937

Anna Laakkonen

Tässä artikkelissa käsitellään viholliskuvia Karjalan Kommuuni/Punainen Karjala -sanomalehdessä, jota julkaistiin Neuvosto-Karjalan pääkaupungissa Petroskoissa vuosina 1920–1937. Lehteä toimittaneet suomalaiset emigrantit noudattivat neuvostolehdistölle annettuja ohjeistuksia ja maanlaajuisia propagandakampanjoita, mutta pelkän Moskovassa tuotettujen tekstien kopioimisen sijaan he muotoilivat bolševikkien määrittämistä vihollisista omia paikallisia versioitaan. Niinpä kapitalisteja edustivat valkoiset suomalaiset ja kulakkeja varakkaat karjalaiset talonpojat. Punaisen Karjalan viimeisessä viholliskuvakampanjassa suomalaiset toimittajat julistivat vihollisiksi – neuvostopropagandan linjauksen mukaisesti – Neuvosto-Karjalan suomalaiset. Artikkelissa seurataan suomalaisten luoman viholliskuvan kehitystä 1920-luvun alusta Stalinin vainoihin ja liitetään se osaksi neuvostolehdistön retoriikkaa.

Syytöskirjelmä on julkean hämmästyttävä asiakirja. Siitä käy selville myös vangitsemisen aihe. Olin muka työssäni systemaattisesti harjoittanut ”vastavallankumouksellista-natsionalistista” toimintaa. – minulle on tätä käsittämätöntä syytöstä vastaan puhdas omatunto. – en ole 40-vuoden aikana työväenluokkataisteluliikkeessä, vallankumousliikkeessä ja sos. rakennustyössä harjoittanut teoillani, en puheillani enkä kirjoituksil-

lani vastavallankumouksellista agitaatiota, enkä taistellut kapitalismin-fasismien puolesta. Enkä usko, että siellä ulkopuolella olevat toverit voisivat minusta tällaista syytöstä oikeasti uskoa.¹

Kansanvihollisena tuomittu Otto Vilmi kirjoitti yllä siteeratun kirjeen vankilassa vuonna 1936. Hän oli juuri saanut seitsemän vuoden vankeustuomion vastavallankumouksellisesta agitaatiosta Neuvosto-Karjalassa. Huhtikuussa 1918 Suomesta Neuvosto-Venäjälle hakeutunut Vilmi oli työskennellyt johtavissa asemissa, muun muassa alueen johtavan suomenkielisen sanomalehden *Punaisen Karjalan* päätoimittajana, Karjalan Radiokomitean johtajana sekä Suomen Kommunistisen Puolueen (SKP) korkea-arvoisena valtuutettuna Petroskoissa.² Vilmi oli pöyristynyt tuomiostaan, jonka oikeellisuudesta hänellä oli syvät epäilyksensä. Hän joutui todistamaan, kuinka hänen ponnistelunsa sosialismin puolesta – ja kapitalismia vastaan – valuivat hukkaan. Hänestä oli tehty neuvostovallan vihollinen.

Tässä artikkelissa tarkastellaan viholliskuvia Neuvosto-Karjalan suurimmassa suomenkielisessä sanomalehdessä *Karjalan Kommunnissa/Punaisessa Karjalassa*, jota julkaistiin Petroskoissa vuosina 1920–1937. Aihetta katsotaan neuvostoyhteiskunnan näkökulmasta vertaamalla lehden sisältöä bolševikkien suurissa neuvostolehdistä toteuttamiin propagandakampanjoihin. Vertailu perustuu olemassa olevaan länsimaiseen tutkimukseen Neuvostoliiton propagandakampanjoista. Artikkelissa eritellään muotoja, joita poliittinen vihollinen lehtikirjoituksissa sai, ja kuvataan viholliskuvan muotoutumisen taustalla olleita tapahtumia.

Neuvostoretoriikka perustui alusta asti sosialismin ja kapitalismin, hyvä ja pahan vastakkainasetteluun. Tsaarin vallan kukistaneiden bolševikkien tavoitteena oli luoda aivan uudenlainen yhteiskunta, jo-

1 Otto Vilmin kirjoittama kirje vuodelta 1936, Vilmi Otto Jalmari 1920–1965 (499, 6.7.1881 Oulu) digiarkiston sivu 25, delo 269, fond 495, RGASPI, KA.

2 Kyselykaavake, Vilmi Otto Jalmari 1920–1965 (499, 6.7.1881 Oulu), digiarkiston sivu 4, delo 269, fond 495 RGASPI, KA; Rehabilitointipäätös 13.11.1956, Vilmi Otto Jalmari 1920–1965 (499, 6.7.1881 Oulu) digiarkiston sivu 14, delo 269, fond 495, RGASPI, KA; Lausunto Otto Vilmistä, Vilmi Otto Jalmari 1920–1965 (499, 6.7.1881 Oulu) digiarkiston sivu 11, delo 269, fond 495, RGASPI, KA.

hon eivät kuuluneet ihmiset, jotka edustivat entisiä aatteita. Uusi yhteiskunta tuli puhdistaa kokonaisista ihmisryhmistä, jotka esitettiin lehdistöpropagandan keinoin uuden yhteiskunnan, kommunistisen puolueen ja viime kädessä kansan vihollisina.³ Vihollisten ilmiantajaksi valjastettiin bolševikkien luoma ja ylhäältäpäin kontrolloima lehdistökoneisto.⁴

Välittömästi valtaantulonsa jälkeen, lokakuussa 1917, bolševikit pyrkivät ottamaan haltuunsa vastustajiensa lehdet takavarikoimalla niiden käyttämät rakennukset, koneet ja paperivarannot. Loppukeksään 1918 mennessä kaikki maan ei-bolševistiset lehdet oli lakkautettu. Bolševikkien lehdistöverkosto laajeni nopeasti: vuoden 1922 alussa Neuvosto-Venäjällä ilmestyi 312 kansallista ja alueellista lehteä sekä 490 paikallislehteä. Nimikkeiden määrä ja levikki nousivat 1920-luvun aikana, ja vuosikymmenen lopulla sanomalehtiä oli saatavilla enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Lehtien määrää lisäämällä ei kuitenkaan tavoitettu keskeistä ongelmaa: vuonna 1920 alle puolet Neuvosto-Venäjän väestöstä osasi lukea. Tätä pyrittiin paikkaamaan väestön koulutuksella ja erityisellä lukutaitokampanjalla. Bolševikkien agendan levittämiseksi väestöä koulutettiin ja lehtiä perustettiin ympäri Neuvostoliittoa myös lukuisilla vähemmistökielillä.⁵

Neuvosto-Karjalan ensimmäinen suomenkielinen sanomalehti *Karjalan Kommuuni* aloitti toimintansa Petroskoissa vuonna 1920. *Punaiseksi Karjalaksi* vuonna 1923 nimensä muuttanut lehti⁶ ei ollut mikä tahansa syrjäisen provinssin julkaisu, vaan sen päätoimittajat olivat

3 Brooks 2000, 131.

4 Ilmiantokulttuuri oli keskeinen osa neuvostojärjestelmää. Puolueen jäseniä ohjeistettiin antamaan tietoja tovereistaan, mikäli he katsoivat näiden mielipiteiden uhkaavan puolueen yhtenäisyyttä. Ilmiantajia oli kaikkialla ja salainen poliisi NKVD väräsi heitä uhkailemalla tai aineellisilla palkkioilla. Myös puolueen jäsenet joutuivat käymään julkisissa "puhdistuskoukoksissa", joissa heidän tuli vastata heille esitettyyn kritiikkiin ja ilmiantoihin. Figs 2011, 53, 298.

5 Kenez 1985, 37–38, 43–44, 73, 225–227.

6 Käsittelen tässä artikkelissa *Karjalan Kommuunia* ja *Punaista Karjalaa* yhtenä lehtenä, joka ilmestyi tarkasteltavalla ajanjaksolla kahdella eri nimellä. Myös lehden historiasta aikaisemmin kirjoittaneet Apu Sundelin (Sundelin 2000, 17) ja Elli Aalto (Aalto 1987, 103) antavat ymmärtää, että vuonna 1923 oli kyse nimenmuutoksesta, ei uuden lehden perustamisesta.

korkea-arvoisia SKP:n toimitsijoita, jotka tekivät päätoimittajan työtä sivutoimisesti. Esimerkiksi *Punaisen Karjalan* päätoimittajana vuosina 1931–1932 toiminut Otto Vilmi työskenteli samaan aikaan SKP:n edustajana Petroskoissa, johti Petroskoissa toiminutta puoluekoulua ja järjesti Suomesta tulleille loikkareille työ- tai koulutuspaikat Petroskoihin tai muualle Neuvostoliittoon. Petroskoihin saavuttuaan loikkarit tapasivat Vilmin usein juuri *Punaisen Karjalan* toimituksessa.⁷

Neuvostoliiton lehdistöverkosto oli yhtenäinen ja pitkälti bolševikkien Keskuskomitean vallassa. Korkea-arvoiset Keskuskomitean toimitsijat määrittivät maan tärkeimpien lehtien *Pravdan* ja *Izvestijan* agendan, leikkasivat rahoitusta lehdiltä, jotka julkaisivat kiellettyä materiaalia, ja kontrolloivat toimittajien tiedonsaantia, toimitusten virkanimityksiä, rahallista tukea ja paperin määrää. Puoluekurin vuoksi ja pätevien toimittajien puutteessa suuri osa provinssien lehdistä noudatti keskuslehtien linjaa, mikä johti siihen, että keskuslehtiä kontrolloimalla Keskuskomitea hallitsi käytännössä koko neuvostolehdistöä. Neuvostolehdistön kehittyminen onkin kytketty useissa tutkimuksissa osaksi Venäjän kommunistisen puolueen (VKP) eli bolševikkien kasvavaa yhteiskunnallista valtaa ja Stalinin valtaannousua.⁸

Neuvostolehdistön yhtenäisyydestä johtuen pienen suomenkielisen sanomalehden kirjoittelu syrjäisessä Neuvosto-Karjalassa antaa samalla kuvan koko Neuvostoliiton valtapolitiikasta. Neuvosto-Karjalan suomalaiset noudattivat bolševikkien propagandakampanjoita ja ilmiantoivat heidän vihollisiaan lähes kahdenkymmenen vuoden ajan, kunnes lopulta eräässä propagandakampanjassa Neuvosto-Karjalan suomalaisista itsestään tehtiin neuvostovallan vihollisia.

Viholliskuva ja neuvostolehdistö

Neuvostolehdistö käytti lähestulkoon kaikkia perinteisiä retorisia keinoja leimatakseen haluamansa henkilöt tai ryhmät vihollisiksi. Viholliset olivat muun muassa likaisia, epäinhimillisiä ja pettäneet yhteisen asian. Lehdistö antoi ymmärtää, että viholliset olivat röyhkeällä tavalla

7 Mappi 2218 Otto Vilmi, henkilömapit, Valtiollinen poliisi, KA; Takala 1997. Elektroninen aineisto.

8 Lenoe 2004, 17–20; Kenez 1985, 12, 224–225.

kääntyneet pyhänä esitettyä puoluetta vastaan, eivätkä kunnioittaneet kaiken yläpuolella olevaa johtajaa, joka pyyteettä pyrki johdattamaan kansaansa kohti parempaa tulevaisuutta ja uutta sosialistista yhteiskuntaa.⁹ 1930-luvulle tultaessa lehdistö julisti, että koska viholliset olivat asettuneet johtajaa, puoluetta ja viime kädessä myös kansaa vastaan, heitä tuli kohdata korkein rangaistus – kuolema.¹⁰

Viholliskuvia ja toiseutta on tutkittu lukuisissa tutkimuksissa, joissa olennaiseksi näyttää muodostuvan se, että omaa asemaa ja identiteettiä on aina määritetty suhteessa toiseen. Toiseen liitettyjä mielikuvia on haettu suhteessa itsen, siis siihen, millaisena itse on nähty tai haluttu muille esittää. Toinen on saattanut olla erilainen, vieras tai uhkaava. Mikäli toinen on uhannut omaa asemaa ja uhka on katsottu tarpeeksi suureksi, toinen on määritetty viholliseksi.¹¹

Neuvostolehdistön retoriikkaan voi soveltaa toiseutta käsittelevien tutkimusten jaotteluja eri vihollistyypeistä. Aikaisemmissa tutkimuksissa erilaisiksi vihollisiksi on eritelty ainakin symbolinen vihollinen, pidättelevä vihollinen, varteenotettava vihollinen, Jumalan vihollinen, hyökkäävä vihollinen, pettävä vihollinen ja keskuudessamme piilevä vihollinen.¹² Vihollisia on paikannettu myös eri suunnista, kuten ylhäältä ja alhaalta, sekä sisältä että ulkoa.¹³ Neuvostoretoriikassa kiistatta merkittävää roolia näyttelivät etenkin sisäiset ja ulkoiset viholliset, mutta tässä artikkelissa sijansa saavat myös Jumalan eli puolueen¹⁴ viholliset, hyökkäävät (ulkomaiset) viholliset, pettävät (sisäiset) viholliset sekä neuvostokansalaisten keskuudessa piilevät viholliset.

Neuvostolehdistön viholliskuvia on kuitenkin mahdotonta ymmärtää vain yleisten vihollisuutta tai toiseutta käsittelevien teorioiden avulla. Neuvostolehdistön rooli autoritaarisen yhteiskunnan johtajien keskeisenä politiikanteon välineenä merkitsee, että viholliskuvien

9 Brooks 2000, 140–143.

10 Kansan vihollisille korkein rangaistus. *Punainen Karjala* 22.1.1937.

11 Harle 2000, 10–12.

12 Harle 2000, 12.

13 Vuorinen 2007, 243.

14 Bolševistisen ja uskonnollisen retoriikan yhtäläisyyksistä on kirjoittanut esimerkiksi Jeffrey Brooks. Brooks 2000, 238.

logiikkaa seuratakseen on seurattava myös neuvostopolitiikan muuttuvia linjauksia. Tämän vuoksi tässä artikkelissa käytetään teoreettisena perustana neuvostolehdistöä käsitteleviä tutkimuksia, jotka osoittavat, että neuvostolehdistöllä oli ratkaiseva rooli sekä bolševikkien vallan perustamisessa että sen ylläpitämisessä. Lehdistökampanjat määrittivät, kuka Neuvostoliitossa kulloinkin oli vihollinen ja kuka oli sankari.

Peter Kenezin tutkimus *The Birth of the Propaganda State* (1985) havainnollistaa, kuinka lehdistöä käytettiin vallan kaappaamiseksi ja sen vakiinnuttamiseksi. Jeffrey Brooks *Thank you, Comrade Stalin!* (2000) kuvaa, kuinka neuvostojohdosta lojui vallastaan ikään kuin julkisen performanssin, joka ulottui kaikille elämänaloille, ja Matthew Lenoen *Closer to the Masses* (2004) osoittaa, että 1930-luvun stalinismille luotiin pohja 1920-luvun neuvostolehdistön avulla. Neuvostolehdistö ei siis ainoastaan kuvannut ympärillä tapahtuvaa poliittista toimintaa, vaan se oli itsessään poliittinen toimija, jonka kautta vallanpitäjät pyrkivät toteuttamaan yhteiskunnallisia muutoksia.

Neuvostopropagandaa tutkineen Peter Kenezin mukaan lehdistöverkoston rooli bolševikkien vallan perustamisessa ja toiminnassa oli suorastaan ratkaiseva.¹⁵ Lehdistö oli valjastettu ajamaan bolševikkien poliittisia kampanjoita ja muokkaamaan yleistä mielipidettä. Bolševikkien puoluejohto käynnisti säännöllisin väliajoin propagandakampanjoita, joiden tarkoituksena oli esimerkiksi saada ihmiset kannattamaan bolševikkien uudistuksia tai mustamaalata Stalinin vastustajia. Kampanjat saattoivat olla samanaikaisia ja kestää jopa vuosia.¹⁶

Neuvostolehdistön propagandakampanjat olivat merkittäviä, sillä suurilla kampanjoilla oli retorisen vaikutuksen lisäksi todellisia seurauksia, jotka saattoivat vaikuttaa jopa miljoonien ihmisten elämään – tai kuolemaan. Leimaamalla esimerkiksi itsenäiset talonpojat neuvostovallan vihollisiksi, ”kulakeiksi”, bolševikit eivät ainoastaan käynnistäneet sanallista hyökkäystä talonpoikia vastaan, vaan myös konkreettisen prosessin, jonka seurauksena ”kulakit” kuljetettiin työ-

15 Kenez 1985, 224.

16 Leno 2004, 17, 84, 86, 89–90.

leireille ja heidän omaisuutensa takavarikoitiin, minkä seurauksena jopa miljoonat ihmiset nääntyivät nälkään.¹⁷

Neuvosto-Karjalan suomenkielisen lehdistön rakentama viholliskuvasto muodostui ennen kaikkea bolševikkien toimituksille antamien ohjeiden ja määräyksien sekä erityisten lehdistökampanjoiden perusteella. Neuvostoliitossa ilmestyneiden suomenkielisten lehtien kirjoittelua määritti kaksitasoinen ohjaus ja sensuuri, sillä bolševikkien lisäksi myös Suomen Kommunistisella Puolueella oli sanottavansa lehtien sisältöön. SKP:n toimitsijat Moskovassa ohjeistivat *Punaisen Karjalan* ja Leningradissa ilmestyneen *Vapauden* päätoimittajia kirjoittamaan tietyistä aiheista sopivasta näkökulmasta tai olemaan kirjoittamatta joistakin muista¹⁸, lähettivät valmiiksi kirjoitettuja artikkeleita¹⁹ sekä tekivät korjauksia lehdissä julkaistavaksi tarkoitettuihin artikkeleihin.²⁰

Suomalaisilla viholliskuvilla oli myös omat kansalliset erityispiirteensä, joita tarkastellaan tässä artikkelissa. Viholliskuvat vaihtelivat 1920- ja 1930-lukujen aikana, ja ne heijastelivat poliittisia tapahtumia sekä Neuvostoliitossa, Suomessa että ympäri maailmaa. Tämän lisäksi SKP:llä oli omat lehdistökampanjansa, joita *Karjalan Kommuuni/Punainen Karjala* toteutti²¹ laajempien, koko neuvostolehdistöä käsittävien kampanjoiden lisäksi. Esimerkiksi 1920-luvun alussa Neuvosto-Karjalan suomalaiset julistivat olevansa idän etuvartio länteen, sosialistisen neuvostovallan viimeinen linnake kapitalistisen maailman

17 Figes 2011, 108–110, 120–121.

18 Ks. esim. Tyynen (Tokoi) kirjoittama kirje Leningradista 4.5.1933 (vastaanottajaa ei mainittu, mutta sisällöstä päätellen Otto Vilmille) digiarkiston sivu 40, delo 1277, luettelo 2, fond 516, RGASPI, KA.

19 Ks. esim. ”Jussin” kirjoittama kirje Moskovasta 26.8.1930 Leningradiin U. Peltoalle, delo 1136, luettelo 2, fond 516, RGASPI, KA; Erkki Nissisen kirjoittama kirje Leningradista 13.1.1933 Otto Vilmille Petroskoihin, delo 1136, luettelo 2, fond 516, RGASPI, KA.

20 Ks. esim. K. Lepolan kirjoittama kirje Leningradista 4.3.1932 K. Mannerille Moskovaan, delo 1136, luettelo 2, fond 516, RGASPI, KA.

21 Ks. esim. Erkki Nissisen kirjoittama kirje 5.10.1933 SKP:n KK:n UB:lle ”Selostus SKP:n 15-vuotiskamppaniasta Leningradissa ja sen alueella”, digiarkiston sivut 63–71, delo 1319, luettelo 2, fond 516, RGASPI, KA.

rajalla.²² Tätä katsomusta levitti etenkin Neuvosto-Karjalan johtoon nostettu entinen Suomen sosialidemokraattisen puolueen kansanedustaja ja kansanvaltuuskunnan jäsen Edvard Gylling, joka oli epäilemättä tietoinen siitä, että Suomessa oli vaalittu vuosikymmeniä ajatusta maan erityisestä etuvartioasemasta itään, barbaarista Venäjää vastaan.²³

Luokkaviholliset

”Suurin osa ihmisistä on meidän puolellamme”, julisti Lenin marraskuussa 1917 pian lokakuun vallankumouksen jälkeen. Lenin puhui ”meistä” viitaten itseensä ja kannattajiinsa ja jakoi yhteiskunnan meihin ja heihin luokkajaon mukaan. Pian valtaan päästyään bolševikit esittelivät marxilaisen luokkasodan määritelmän, jossa yhteiskunta oli jaettu luokkakategorioiden mukaan kahteen toisiaan vastustavaan ryhmään: vallankumouksellisiin sekä heidän vastustajiinsa.²⁴

Yhteiskunnat asettavat aina rajansa sille, ketkä kuuluvat yhteiskuntaan ja ketkä sen ulkopuolelle. Neuvostoyhteiskunnan syntyessä vuonna 1917 määriteltiin tarkasti, kuka oli ulkopuolinen ja kuka kuului joukkoon. Bolševikit olivat perustaneet uuden yhteiskunnan, jonka jäsenten tuli olla sopivia sen ideologiaan. Yhteiskunta oli perustettu vallankumoukselliselle pohjalle, mutta vallankumouksellisten lisäksi maassa asui yhä vanhan yhteiskunnan jäseniä, kuten yksityistä maataloutta harjoittaneita talonpoikia, yksityistä kauppaa harjoittaneita kauppiaita ja aatelistoa. Bolševikit aikoivat rakentaa uuden sosialistisen yhteiskunnan ja purkaa näiden ryhmien edustaman vanhan yhteiskunnan luokkajärjestyksen.²⁵ Sitä ennen bolševikkien oli kuitenkin suostuteltava suuri osa väestöstä tämän suunnitelman kannattajiksi.

Bolševikit katsoivat 1920-luvun alussa, että neuvostojärjestelmä onnistuisi saamaan massoja puolelleen maan reuna-alueilla ainoastaan, jos neuvosto-organisaatiot koostuisivat paikallisista ihmisistä,

22 Ks. esim. Karjalan Työkansan valistusahjo avattu. *Karjalan Kommuuni* 16.11.1920.

23 Karemaa 1998, 16.

24 Brooks 2000, 22.

25 Brooks 2000, 126, 128, 131.

joille alueen elämäntavat, tottumukset ja kielet olisivat tuttuja. Samasta syystä myös vähemmistökansojen kansankielisen lehdistön sekä kulttuuri- ja opetusmahdollisuuksien kehittäminen oli tärkeää.²⁶ Nämä keskeiset kansallisuuspolitiikan linjaukset johtivat osaltaan siihen, että bolševikit auttoivat vähälukuisia suomalaisia emigrantteja perustamaan suomenkielisen sanomalehden Petroskoihin vuonna 1920. Koska Karjalan alkuperäisasukkailla karjalaisilla ei ollut omaa kirjakieltä, saivat suomalaiset korostettua karjalaa läheisesti muistuttavan suomen kielen merkitystä neuvostovallan tavoitteiden esittelemiseksi karjalaisille.

Vaikka *Karjalan Kommuuni* oli ilmestymisensä alusta asti eli vuodesta 1920 lähtien Moskovon ohjauksessa, ei alueellisen lehdistön kontrollointi ollut 1920-luvun alussa vielä kehittynyt äärimmilleen.²⁷ Tämä mahdollisti sen, että lehden toimittajat saattoivat suunnata huomionsa neuvostovaltion asioiden lisäksi myös Suomeen. Toimittajina työskennelleistä suomalaisista suuri osa oli siirtynyt Neuvosto-Venäjälle Suomen sisällissodan seurauksena, ja vuoden 1918 sota olikin 1920-luvun alussa tärkeä osa viholliskuvan rakentamista Neuvosto-Karjalan suomenkielisissä lehdissä.²⁸

Suomi esitettiin 1920-luvun alussa jopa ”verivihollisena”.²⁹ Tämä tulkinta sai pontta Suomen ja Neuvosto-Venäjän rajalla vuodenvaihteessa 1921–1922 tapahtuneen aseellisen yhteenoton, Suomen harjoittamiin ”heimosotiin” liittyneen Karjalan kansannousun myötä. Suomen sisällissodan myötä luotu kuva valkoisista suomalaisista verenhimoisina ”lahtareina”³⁰ voimistui kansannousun aikana. Oikeistolaisten aktivistien esittämien Suur-Suomi-haaveiden vuoksi Suomen valtaapitäviä oli toki aikaisemminkin syytetty siitä, että he pyrkivät anastamaan Karjalan Suomen siirtomaaksi³¹, mutta Karjalan kansannousun aseel-

26 Simon 1991, 23–24.

27 Lenoë 2004, 17.

28 Lisää Suomen sisällissodan merkityksestä *Punaisen Karjalan* retoriikassa, ks. Laakkonen 2018.

29 Sopimus Suomen kanssa. *Karjalan Kommuuni* 16.10.1920.

30 Ks. esim. Virtolainen, Suomen sisuksista: Miten lahdattiin. *Karjalan Kommuuni* 1.2.1921.

31 Karjalan Onni, Suomen lahtariston uusi juoni. *Karjalan Kommuuni* 5.2.1921.

liset taistelut jyrkensivät kuvaa valkoisesta Suomesta. Kansannousun propaganda-arvo oli suuri, sillä se osoitti, että Suomen asettama uhka Karjalalle oli todellinen.

Punaisen Karjalan toimittajat seurasivat neuvostolehdistön linjauksia, ja niinpä he yhdistivät Karjalan kansannousun valtakunnalliseen itsenäisten maanviljelijöiden, niin sanottujen kulakkien³², vastaiseen kampanjaan. Kampanjan tavoitteena oli saada kaikki talonpojat liittymään neuvostovallan hallitsemiin suurtiloihin, kolhooseihin, joissa maata viljeltiin yhdessä. Yksityisiä peltaja yksittäisen perheen voimin viljelevät talonpojat olivat Orlando Figesin mukaan Neuvosto-Venäjän viimeinen merkittävä yksilöllisyyden linnake, minkä vuoksi he olivat bolševikkien näkökulmasta pahin yhteiskunnallinen este kollektiivisuutta korostavalle tulevaisuuden neuvostoyhteiskunnalle.³³ Kulakeiksi määritellyjä talonpoikia vainottiin: vuoteen 1927 mennessä heidät oli leimattu kansanvihollisiksi, ja arviot kulakkeina karkotettujen talonpoikien määrästä vaihtelevat neljästä kymmeneen miljoonaan ja kuolemat miljoonasta neljään miljoonaan.³⁴

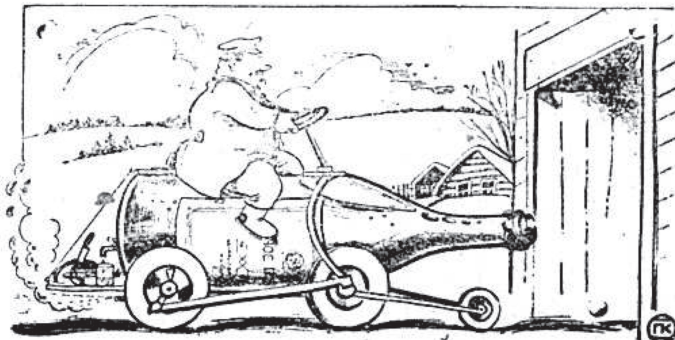
Neuvosto-Karjalan suomalaisten toimittajien näkemys ”kulakeista” liittyi osaltaan paikallisella tasolla poliittisesti arkaan kansallisuuskysymykseen. Suuri osa suomalaisista asui kaupungeissa samoin kuin venäläiset, kun taas karjalaiset asuttivat maaseutua. Neuvosto-Karjalan 1920- ja 1930-lukujen suomalaista nationalismia tutkineen Markku Kangaspuron mukaan kansallisuus- ja talonpoikauskysymys liittyivätkin Karjalassa mitä suurimmassa määrin toisiinsa.³⁵ *Karjalan Kommuuni* ratkaisi asian määrittämällä neuvostovallan vastustajiksi leimatut kulakit karjalaisiksi talonpojiksi, jotka tekivät yhteistyötä valkoisten

32 Venäjän sanasta ”kulak” = nyrkki. Käytettiin alun perin erottamaan maata viljelevä talonpoikaisto koronkiskureista, maanvuokraajista ja keinottelijoista. Bolševikit käyttivät termiä ensin rikkaista talonpojista ja myöhemmin kaikista talonpojista, jotka vastustivat kolhoosiin siirtymistä, olivat he sitten rikkaita tai köyhiä. Figes 2011, 99.

33 Figes 2011, 67–68.

34 Brooks 2000, 31, 145.

35 Kangaspuro 2000, 149.

Kulakit tekevät kaikkensa estääkseen uuden — sosialistisen kylän luomista. Ne koettavat m.m. tunkeutua kollektiivisiin talouksiin ja siellä viinan avulla ja eripuraisuutta kylvämällä särkeä kollektiivisen talouden sisältäpäin.

Kuva 6.1: Itsenäiset talonpojat eli "kulakit" olivat säännöllisesti bolševikkien aggressiivisten kampanjoiden kohteena, sillä he viljelivät yksityisiä peltuja sen sijaan, että olisivat asettuneet neuvostovalan hallitsemiin suurtiloihin, kolhooseihin, joissa maata viljeltiin yhdessä. (*Punainen Karjala* 13.10.1929.)

suomalaisten kanssa.³⁶ Neuvostovaltaa Suomeen paenneet ja sieltä takaisin palanneet karjalaiset kuvattiin "parantumattomaksi kulakkiainekseksi", joka oli "Suomesta käsin saamiensa ohjeiden mukaan toimien saanut aikaan nykyisen kansannousun".³⁷

Karjalaiset esitettiin 1920-luvun lehdistöretoriikassa toisaalta suomalaisille läheisinä "kalevalaisen kansan" edustajina,³⁸ toisaalta avuttomina, neuvottomina, ikään kuin suomalaisia alempiarvoisina "toisina".³⁹ Vihollisia he eivät kuitenkaan olleet, pois lukien ne karjalaiset,

36 Ks. esim. Iivo, Kulakkihallitukset pantanneet Karjalan rikkauksia. *Karjalan Kommuuni* 12.10.1920; Suomen hallitus provokatsioonin Karjalaan kustantajana. *Karjalan Kommuuni* 10.2.1921.

37 Karjalan kulakit maailmaa petkuttamassa. *Karjalan Kommuuni* 10.1.1922.

38 Karjalan Onni, Karjalan työrahvaan nousu. *Karjalan Kommuuni* 26.10.1920.

39 Karjalan Onni, Karjalan veljet ja siskot. *Karjalan Kommuuni* 21.12.1920.

jotka olivat toimineet yhteistyössä valkoisten suomalaisten kanssa. Nämä ”valko-karjalaiset” nähtiin vihollisina, joskin valkoisten suomalaisten sotatoimiin ”pimittäminä”⁴⁰ tai suorastaan pakottamina⁴¹. Kansallisuuksien välistä vastakkainasettelua häivytettiin selittämällä Karjalan kansannousu luokkataisteluna: ”tämä ei ole sorretun karjalaisen kansan nousua vierasta sortajaa vastaan. Se on kahden luokan taistelua.”⁴²

Neuvosto-Karjalassa harjoitettu valkoisen Suomen vastainen retoriikka ei saanut juurikaan vastakaikua paikallisen väestön keskuudessa. Sen sijaan suomalaiset neuvostovallan vihollisina esittänyt propaganda sekoittui karjalaisten mielissä niihin suomalaisiin, jotka olivat lähellä ja toimivat näkyvissä asemissa Neuvosto-Karjalassa. Petroskoilaisen historian tutkija Irina Takalan mukaan Neuvostoliiton turvallisuuspalvelu GPU:n asiakirjat 1920-luvun Karjalasta sisälsivätkin useita lausuntoja, joissa vihollinen nähtiin lähellä: ”Meillä on muukalaisia – suomalaisia, ja kaikki paha johtuu heistä.”⁴³

Ulkoiset viholliset

Neuvostoliiton erityisyyttä alettiin korostaa ”sosialismi yhdessä maassa” -kampanjassa, jonka tehtävänä oli osaltaan pohjustaa tekeillä olevaa maailmanvallankumousta. Joulukuussa 1924 käynnistetty kampanja esitteli uuden neuvostoyhteiskunnan ja kansallisen identiteetin ja kehittyi vuosikymmenen loppuun mennessä suorastaan muukalaispelon lietsomiseksi, sillä kampanjan myötä uutisointi muuttui: kansallista ylpeyttä pyrittiin kohottamaan ulkomaalaisten väheksymisellä ja varoittelulla heidän houkutuksistaan. Tarinat uhkista ja huonosta elämästä ulkomailla yleistyivät. Lehdet raportoivat lisääntyvässä määrin kapitalististen maiden ikävyyksistä ja katastrofeista, kuten työväestön

40 Kansanvalistusosaston Suomenkielisen jaoston toiminta. *Karjalan Kommuuni* 24.2.1921.

41 Ks. esim. Valkoisten provokatsiooni Vienan Karjalassa. *Karjalan Kommuuni* 16.10.1920.

42 E. H., ”Kansannostajat” Vienan Karjalassa. *Karjalan Kommuuni* 15.12.1921.

43 Takala 2003, 132–134.

”orjuudesta”, myrskyistä, helleaalloista ja tulvista. Pelottavat raportit ulkomaisista uhkista voimistivat osaltaan neuvostovallan auktoriteettia neuvostoidentiteetin korostamisessa.⁴⁴

Karjalan Kommuuni julkaisi alusta alkaen runsaasti artikkeleita, joissa verrattiin neuvostomaan oloja kapitalistisiin maihin. Neuvosto-Venäjän olot esitettiin neuvostolehdistön linjauksen mukaan ylivertaisena suhteessa länteen,⁴⁵ vaikka maa tosiasiaassa eli melkoisessa kaaoksessa. Sosialistinen Karjala vertautui usein kapitalistiseen Suomeen, jossa työläisten kerrottiin elävän orjuudessa⁴⁶ ja kurjuudessa⁴⁷. Vertailevia artikkeleita julkaistiin 1920-luvun aikana säännöllisesti, mutta niiden määrä lisääntyi erityisesti suuren laman aikana 1920- ja 1930-lukujen taitteessa. Yhteiskunnat esitettiin muun neuvostolehdistön tapaan yksinkertaistettuina vastapareina.⁴⁸

Valkoisessa Suomessa pyritään aseihin, tykeihin ja tankeihin yhä häikäilemättömimpään porvarilliseen luokkadiktatuuriin. Punaisessa Karjalassa taas valistuksen ja talonpoikain talouden sekä muun tuotannollisen elämän kohottamisen avulla koko kansakunnan yhä suurempaan sivistykseen ja hyvinvointiin.⁴⁹

Neuvostolehdistöä tutkineen Jeffrey Brooksinkin mukaan he, jotka kirjoittivat näistä asioista, vastasivat osaltaan kysymykseen ”Keitä me olemme?” – tässä tapauksessa kuvaamalla elämän ulkomailla huonoksi ja kertomalla, kuinka ”meidän mahtava elämämme eroaa heidän elämästään”. Raportit ulkomailla tapahtuvasta riistosta tukivat myös Stalinin suunnitelmia sosialistisen yhteiskunnan rakentamisesta. Sa-

44 Sosialismi yhdessä maassa -kampanjan myötä etnosentrismi ja neuvostoyhteiskunnan erityisyyden korostaminen lisääntyivät ja muukalaisvihamielisyyden ja eristäytyneisyyden ilmaukset julkisuudessa kasvoivat. Stalinin masinoiman kampanjan tavoitteena oli erityisesti vahvistaa hänen valtaansa maan johdossa ja heikentää hänen poliittisten vastustajiensa kuten Trotskin ja Zinovjevin asemaa. Brooks 2000, 38–39.

45 Ks. esim. Työttömyyttä muualla, työtä täällä. *Karjalan Kommuuni* 3.2.1921.

46 Ks. esim. Suomen orjat. *Karjalan Kommuuni* 10.2.1921.

47 Suomen sisuksista. *Karjalan Kommuuni* 12.2.1921.

48 Brooks 2000, 39.

49 Valkoinen Suomi – Punainen Karjala. *Punainen Karjala* 8.1.1925.

malla kun journalistit kuvasivat ulkomaisia roistoja, he tasoittivat tietä kotimaisten vihollisten armottomalle kohtelulle.⁵⁰

Neuvostolehdistö liioitteli ulkoisen vihollisen uhkaa ainakin vuosina 1923 ja 1927, jolloin se käynnisti niin sanotut sodanuhkakampanjat, joiden mukaan Neuvostoliiton kuvattiin olevan vihamielisten vihollisten piirittämä. Ensimmäisen sodanuhkakampanjan aikana ulkomalaisvastaisen retoriikan merkitys ei ollut yhtä suuri kuin vuonna 1927, jolloin se oli osa virallista politiikkaa. Kampanjan perimmäisenä tarkoituksena oli murskata Neuvostoliiton sisäinen oppositio ja vahvistaa Stalinin asemaa maan johdossa. Liioitellusta luonteestaan huolimatta sodanuhkakampanjat antoivat kuvan todellisesta vihollisesta, joka toimi selkeänä vastakuvana julkisuudessa luodulle neuvostoidentiteetille.⁵¹

Punainen Karjala julkaisi ensimmäiset merkit lähestyvistä vihollisista huhtikuussa 1927; neuvostojohto vakuutti suomennetussa *Pravdan* artikkelissa, että jos Neuvostoliittoa uhataan, bolševikit ovat valmiita hyökkäämään ja ”antamaan vastaiskun viholliselle”.⁵² Muutamaa päivää myöhemmin Petroskoissa pidetyssä vappujuhlassa Karjalan aluepuoluekomitean sihteeri Johan Järvisalo toisti lähes sanasta saanaan lehdessä aiemmin julkaistut teesit.⁵³ Tämän jälkeen *Punainen Karjala* julkaisi viikoittain, jopa päivittäin, mainintoja neuvostovaltaa uhkaavista vihollisista.

Heinäkuun alussa ”kapitalistisen maailman sotaprovokatsiooni neuvostovaltaa vastaan oli ylimmillään”,⁵⁴ ja kansalaisia valmisteltiin käytännössä tulevaan sotaan. Heinäkuussa vietettiin erityistä puolustusviikkoa, jonka aikana Petroskoissakin aiottiin rakentaa Onegan tehtaahan sillan vierellä olevaan laaksoon suuri ampumarata ammunnan joukkoharjoittamista varten. Pienempiä ampumaratoja pystytettiin kahteen muuhun puistoon. Teemaviikolle sattuneille perinteisille Pet-

50 Brooks 2000, 39.

51 Brooks 2000, 39, 135.

52 Neljäs Neuvostoliiton neuvostojen edustajakokous. Tov. Kalininin tervehdyspuhe. *Punainen Karjala* 22.4.1927.

53 Vappujuhlat Petroskoissa. *Punainen Karjala* 3.5.1927.

54 Puolustusviikon viettoon valmistuessa. *Punainen Karjala* 7.7.1927.

Kuva 6.2: Vuoden 1927 lehdistöpropaganda esitti opposition lippua kantavan kääpiön jarruttavan bolševikkien junan etenemistä. Kääpiö muistuttaa piirteiltään erehdyttävästi Stalinin merkittävintä vastustajaa Lev Trotskia, jonka kanssa Stalin kävi kamppailua vallasta vuoden 1927 aikana. (*Punainen Karjala* 6.12.1927.)

rin markkinoille suunniteltiin järjestettäväksi kemiallisen sodan välineiden puolustusnäyttely ja kemiallista kirjallisuutta koskevan kirjallisuuden myynti. Sotilaskasarmeilla saattoi tutustua puna-armeijalaisten elämään ja oloihin sekä kulkea ”kaasunlaskukammion” lävitse.⁵⁵

Puolustusviikon järjestämistä perusteltiin sillä, että ”Yleismaailmallisen imperialismien viha” teki välttämättömäksi Neuvostoliiton puolustuksen lujittamisen, jotta sosialistisen yhteiskunnan rakennustyö voisi jatkua menestyksellisesti kaikilla aloilla. Lehden lukijoita kehoitettiin

55 Puolustusviikon vietto Karjalassa. Viikon vietto Petroskoissa. *Punainen Karjala* 7.7.1927.

esimerkiksi selittämään kansainvälisen tilanteen vakavuutta joukoille ”yksinkertaisessa ja selvässä muodossa”, kohottamaan ruumiillista kulttuuria sekä parantamaan taloudellista tilannetta.⁵⁶ Sotaan valmistautuminen muuttui henkilökohtaiseksi tehtäväksi, sillä jokaisen tuli olla valmistautunut sodan syttymiseen ja ”tarpeen tullen olla nopeasti valmis täyttämään paikkansa taistelijain riveissä”.⁵⁷

”Yleismaailmallinen imperialismi” uhkasi lehtikirjoitusten mukaan Karjalaa kahdelta suunnalta. Toisaalta Englanti saattoi hyökätä minä hetkenä hyvänsä, ja toisaalta Englannin kanssa liittoutunut Suomi ha Vitteli samaan aikaan Karjalan maita. Ainoa keino torjua näitä massiivisia hyökkäyksiä oli Karjalan puolustautumiseen valmistautuminen. Neuvosto-Karjalan suomalaisten rooli maanpuolustuksessa nousi yllättävän vähän esiin kirjoituksissa, mikä selittynee sillä, että suurin osa sodanuhkakampanjaa koskeneista kirjoituksista tuotettiin Moskovassa. Esimerkiksi Karjalan kansannousu nousi esiin vain muutamia kertoja koko kampanjan aikana,⁵⁸ vaikka vielä 1920-luvun alussa se oli saanut huomattavasti palstatilaa. Vuoden 1927 sodanuhkakampanjassa merkittävin vihollinen ei ollutkaan Suomi, vaan kapitalistinen maailma ylipäätään.

Piiloutuneet viholliset

Neuvostolehdistöä tutkineen Matthew Lenoen mukaan piiloutuneiden vihollisten teema oli keskeinen osa stalinistista kulttuuria heti ensimmäisestä viisivuotissuunnitelmasta eli vuodesta 1928 lähtien. Kansan mielialoja kartoittaneet raportit osoittivat, että kansalaiset olivat tyytymättömiä bolševikkien tekemiin uudistuksiin, virkamiesten etuoikeuksiin ja ylipäätään kurjiin elinoloihin. Tyytymättömät kansalaiset olivat valmiita ja jopa halukkaita löytämään syntipukkeja kurjistuneeseen tilanteeseen. Bolševikit käänsivät kansalaisten huomion pois

56 Neuvostoliiton puolustusviikko. Karjalan Toimeenpanevan Keskuskomitean julistus. *Punainen Karjala* 7.7.1927.

57 Puolustusviikko. *Punainen Karjala* 14.7.1927.

58 Ks. esim. Karjalan kansallinen joukko-osasto kaksivuotias. *Punainen Karjala* 9.7.1927; Nimimerkki Matkamies, Matkan varrelta: Talonpoikaisto vaurastuu – valistustyö voimistuu. *Punainen Karjala* 21.7.1927.

puolueen tekemistä huonoista päätöksistä järjestämällä lehdistökampanjoita ja niin sanottuja näytösoikeudenkäyntejä. Lenoen mukaan oikeudenkäyntejä suorastaan *tarvittiin* vihollisiksi esitettyjä virkamiehiä vastaan, jotta bolševikit olisivat voineet osoittaa muut syypäiksi taloudellisiin vaikeuksiin.⁵⁹

Bolševikit aloittivat sisäisten vihollisten etsinnän kuitenkin jo paljon ennen näytösoikeudenkäyntejä. Puolueen jäseniä, joiden uskollisuus aatteelle kyseenalaistettiin, pyrittiin ”puhdistamaan” 1920- ja 1930-luvuilla säännöllisesti järjestetyissä julkisissa puhdistuskokouksissa, joissa puolueen jäsenet joutuivat vastaamaan kirjalliseen ja suulliseen kritiikkiin. Ensimmäiset niin sanotut puhdistukset syytetyn poliittisen vakaumuksen varmistamiseksi tehtiin jo Venäjän sisällissodan aikana (1917–1922).⁶⁰ *Karjalan Kommuunin* kuvauksen mukaan puolueeseen oli tuolloin tullut mukaan ”olennoita, jotka suorastaan kuuluvat vihollisleiriin”. Nämä ”olennot” tuli poistaa puolueesta, jolla oli tärkeä tehtävä uuden yhteiskunnan rakentamisessa ja jonka ”etuvartiojoukon täytyy sen takia olla valioväkeä”.⁶¹

Jatkuvan itsekritiikin ja puhdistautumisen lisäksi kansalaisten ja organisaatioiden, ennen kaikkea lehdistön, tuli toimia yhteiskunnallisten epäkohtien ilmiantajana.⁶² *Punainen Karjala* korosti omaa asemaansa ilmiantajana ja myös koulutti kirjeenvaihtajiaan sellaisiksi. Annetusta koulutuksesta huolimatta *Punaisen Karjalan* toimittaja Jukka Toivola⁶³ oli vuonna 1933 tyytymätön kirjeenvaihtajien lähettämiin kirjeisiin, joissa tyydyttiin vain kommentoimaan asioita toteavasti, kun Toivolan mukaan olisi pitänyt pohtia sitä, miksi asiat ovat huonosti ja kuka siihen on syytä. Toivola painotti, että kirjeenvaihtajien tulisi myös toimia sen puolesta, että kirjoitukset johtaisivat konkreettisesti piiloutuneiden vihollisten paljastamiseen. Julkisuuteen vuodetut epäkohdat tuli saattaa puolueen tutkittaviksi ja viedä viime kädessä puhdistuskomitean ratkaistaviksi.⁶⁴

59 Leno 2004, 79, 81, 83.

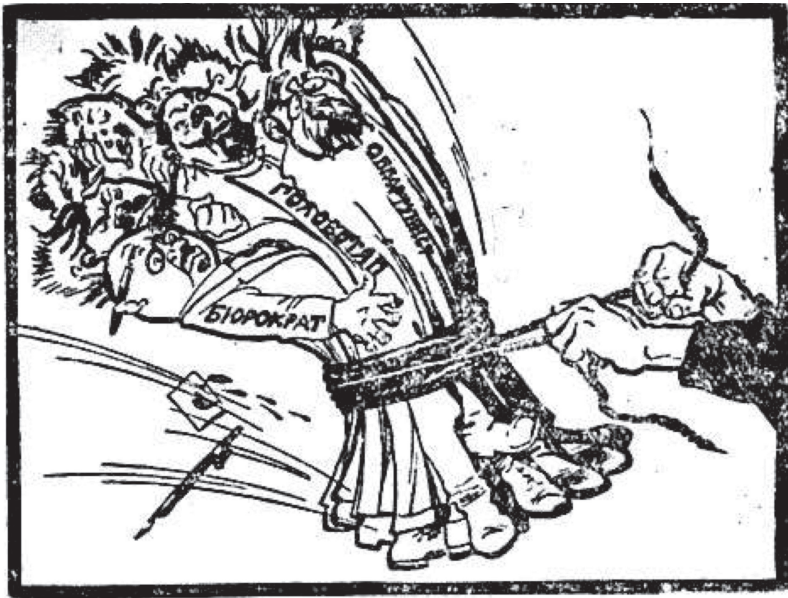
60 Figs 2011, 50–51.

61 Nimimerkki -o, Puolue puhtaaksi. *Karjalan Kommuuni* 30.8.1921.

62 Leno 2004, 79.

63 Juho Kustaa Lehti, toimi Neuvostoliitossa puoluenimellä Jukka Toivola.

64 Kirjeiden tulee olla taisteluaseita suunnitelmienne toteuttamisen puolesta. *Pu-*

Siellä, missä jo keväällä vedettiin byrokraatit, opportunistit, laiskurit, varkaat ja muut luokkavihollisen kätyrit esiin ja "oidottiin" ne "lyhteelle" (lue aatteellisesti ja poliittisesti murskattiin heidän sabotaashi, eristettiin heidät joukoista) piiroksemme osoittamalla tavalla, siellä on maataloustyöt suoritettu suurin voitoin. Missä ei ole käyty riittävä taistelua luokkavieraita aineksia vastaan on vielä kesä- ja syyskauden maataloustöitä suorittamatta. Hetkeäkään viivyttlemättä on kaikki maataloustyöt suoritettava viipymättä kunnollisesti loppuun ja siirryttävä järjestyneesti metsätöihin. Se on tehtävä.

Kuva 6.3: Vuoden 1933 lehdistöpropagandassa annettiin ymmärtää, että ne kansalaiset, jotka paljastivat yhteiskunnan vihollisia, olivat myös tunnollisia maataloustöiden tekijöitä ja siten parempia sosialistisen yhteiskunnan rakentajia. (Punainen Karjala 3.10.1933.)

Samaan aikaan, kun Neuvostoliitossa oli 1933 käynnissä mittava puolueen puhdistuskampanja, käynnisti turvallisuuspalvelu GPU (NKVD) Karjalassa ja Leningradin alueella oman tutkintansa paikallisia vihollisia, lähinnä suomalaisia ja karjalaisia, vastaan. Suomalaisia oli tarkkailtu epäilyttävinä jo 1920-luvun lopulta lähtien, mutta vuonna 1933 Neuvosto-Karjalan suomalaista johtoa arvosteltiin ensimmäistä kertaa jyrkästi. Leningradin aluekomitea syytti keväällä Roviota "karkeista virheistä" maatalouspolitiikassa, ja joulukuussa suomalaisia syytettiin jo paikallisesta nationalismista. Petroskoilaisen historiantutkija Irina Takalan mukaan tässä vaiheessa viholliselle annettiin ensimmäistä kertaa nimi – suomalaiset, mikä toimikin alkuna keskusvallan sodalle Neuvosto-Karjalan suomalaisia vastaan.⁶⁵

Vuodesta 1934 alkaen neuvostoisänmaallisuus alkoi tarkoittaa yhä enemmän venäläisyyttä, ja neuvostoidentiteettiä alettiin rakentaa lähinnä Venäjän historian ja mytologian varaan.⁶⁶ Myös neuvostolehtien viholliskuva muutti muotoaan sen jälkeen, kun Leningradin puoluejohtaja Sergei Kirov oli murhattu 1. joulukuuta 1934. Salamurhasta syytettiin epämääräisesti "vihollisia", ja terrorin kannattajat vaativat toimia heitä vastaan, todistihan tapahtunut salamurha todellisen uhan olemassaolon. Kirovin murhan jälkeen julkaistiin ensimmäistä kertaa uutisia, joissa vaadittiin avoimesti ja aggressiivisesti vihollisten kuolemaa ja joissa heidät nähtiin ikään kuin ihmisiä alempiarvoisina. Julkinen nöyryyttäminen ja häpäisy tulivat keskeiseksi osaksi performanssia, jolla ylläpidettiin ja vahvistettiin Stalinin valtaa Neuvostoliiton johdossa.⁶⁷

Stalin pyrki murskaamaan vastustajansa suurilla näytösoikeudenkäynneillä, joita järjestettiin elokuussa 1936, tammikuussa 1937 ja maaliskuussa 1938. Oikeudenkäynneissä vastustajia syytettiin muun muassa Kirovin murhasta ja sodanlietsonnasta Neuvostoliittoa vastaan.⁶⁸ *Punainen Karjala* pohjusti 1936 oikeudenkäyntiä *Pravdan* ar-

nainen Karjala 29.10.1933.

65 Takala 2000, 194–195, 201–202.

66 Kangaspuro 2000, 265.

67 Brooks 2000, 139–141.

68 Brooks 2000, 141.

tikkelilla, jossa puolueen kerrottiin paljastaneen Kirovin murhan jälkeen ”paljon piileksineitä pettureita”. Tästä huolimatta oli kuitenkin mahdollista, että puolueeseen oli jäänyt vielä ”vannoutuneita vihollisia”, jotka olivat kuin viekkaita kettuja. Tätä osoitti *Pravdan* mukaan esimerkiksi se, että viholliset tekeytyivät usein puolueen kiihkeimmiksi kannattajiksi.⁶⁹ Piileviä vihollisia koskeneita artikkeleita julkaistiin tämän jälkeen lehden jokaisessa numerossa ennen varsinaista uutisointia oikeudenkäynnistä.⁷⁰

Punainen Karjala uutisoi vuoden 1936 oikeusjutusta, että neuvostojohtajat Grigori Zinovjev, Lev Kamenev sekä muita henkilöitä oli syytettynä useiden terroritekojen organisoinnista neuvostovallan joutoa vastaan. Ryhmittymän jäseniä kuvailtiin esimerkiksi sekasikiöiksi, pohjasakaksi, likaisiksi isänmaansa kavaltaajiksi ja pettäjiksi. Jopa ”heidän ihmismuotonsa oli kulunut”. Syytteet olivat suorastaan apokalyptisia; niiden kohteena oli bolševikin perisynti, henkilökohtaisen edun tavoittelu: ”He kutsuivat avukseen nälän, kansainvälisiä vaikeuksia, sotaa ja kuolemaa, päästäkseen kansan tappioiden avulla henkilökohlaiseen valtaan.”⁷¹

Neuvostolehdistö käytti 1920- ja 1930-luvuilla monia erilaisia metaforia leimatakseen osan ihmisistä muukalaisiksi tai ”toisiksi”. Leninin aikaan vedottiin sosiaaliseen hygieniaan ja yhteiskunnan puhdistamiseen sen toimintaan sopeutumattomista henkilöistä, joista saatettiin kirjoittaa esimerkiksi syöpäläisinä tai nilviäisinä. Stalinin aikaan samat ”syöpäläiset” olivat häpeällisiä rikkureita ja esteitä tiellä kommunismiin, vastakohtana kunniallisille sosialistisen yhteiskunnan rakentajille. Vuosina 1936–1938, jolloin järjestettiin suuria näytösoikeudenkäyntejä Stalinin vastustajia vastaan, ihmiset jaettiin yksinkertaisesti sankareihin ja vihollisiin, valon ja pimeyden voimiin.⁷²

69 Osattava tuntee vihollinen. *Punainen Karjala* 9.8.1936.

70 Ks. esim. Trotskistin talutusnuorassa. *Punainen Karjala* 15.8.1936.

71 Kansan viholliset saatu kiinni itse teossa. *Punainen Karjala* 16.8.1936.

72 Brooks 2000, 128.

Kansan viholliset

Vuoteen 1937 mennessä kontrasti hyvän ja pahan välillä oli kehittynyt huippuunsa neuvostoretoriikassa, jossa ihmiset esitettiin käytännössä joko sankareina tai vihollisina.⁷³ Vastakkainasettelu huipentui vuosien 1937–1938 suureen terroriin, jonka aikana vaillinaistenkin tilastojen mukaan teloitettiin ainakin 681 692 ihmistä ”rikoksista valtiota vastaan”. Suuri terrori oli monitahoinen ilmiö, jossa yhdistyivät suuret näytösoikeudenkäynnit, poliittisen eliitin puhdistukset, suurkaupunkien joukkopidätykset, talonpoikia vastaan suunnattu ”kulakkioperaatio” ja vähemmistöihin – kuten suomalaisiin – kohdistetut ”kansalliset operaatiot”. Historioitsija Orlando Figesin mukaan terrorin taustalla oli mahdollisesti Stalinin vainoharhainen vihollisten pelko sekä usko Neuvostoliittoon kohdistuvaan kansainväliseen uhkaan.⁷⁴

Suuren terrorin aikana lehdistön kuvailut sisäisistä vihollisista olivat suorastaan epäinhimillistäviä, mikä on tyypillistä äärimmäisen vihollisen esittämisessä: tällöin vihollinen saatetaan esittää pahantahtoisen ”toisen” sijaan ikään kuin vaarallisena eläimenä tai muuna olentona, joka tulee tappaa. Holokaustin ja kansanmurhien aikana vihollisiksi katsottuja ihmisiä on kutsuttu esimerkiksi ”muukalaisiksi”⁷⁵ Suuren terrorin aikaan neuvostolehdistö kirjoitti ”kansanvihollisista” ja ”luokkavihollisista” yleisesti esimerkiksi ”aineksena”⁷⁶, ”epäsikiöinä”⁷⁷ tai peräti ”jätteenä”⁷⁸. Väitettiin jopa, että kansanvihollisiksi leimatuilla ihmisillä ei ole oikeutta edes hengittää neuvostomaan ilmaa.⁷⁹

Suomalaiset joutuivat erikoiseen asemaan 1930-luvun puolivälissä, kun heitä alettiin syyttää suomalaisesta nationalismista ja aikeesta liittää Neuvosto-Karjalan alue osaksi Suomea. Syytteet liittyivät Neuvos-

73 Brooks 2000, 143.

74 Figes 2011, 270–273.

75 Harle 2000, 11.

76 Ks. esim. NLKNL:n Petrovskin rajonikonferenssi: Murskattava vihollisten jätteet. *Punainen Karjala* 26.8.1937.

77 Petroskoin puolueaktiivi – NKP(b):n Keskuskomitealle toveri Stalinille. *Punainen Karjala* 14.7.1937.

78 Ks. esim. Iivo Nikutjev, Eräitä yhteenvetoja NKP(b):n Petroskoin järjestön XIV kaupunkikonferenssin työstä. *Punainen Karjala* 12.5.1937.

79 Heillä ei ole oikeutta hengittää sovetti-ilmaa. *Punainen Karjala* 27.1.1937.

toliiton kansallisuuspolitiikan muutokseen: taisteluun paikallista nationalismia vastaan ja raja-alueiden puhdistamiseen ”neuvostovastaisista aineksista” osana valtakunnallista puoluepuhdistusta.⁸⁰ Suomalaisten syrjäyttäminen alkoi syksyllä 1935, jolloin Edvard Gylling ja Kustaa Rovio siirrettiin pois Neuvosto-Karjalan johtavista toimista. *Punainen Karjala* uutisoi tästä ”historiallisesta täysistunnosta”, jossa Kustaa Rovion ja muun Karjalan johdon todettiin kokonaisuudessaan osoittautuneen ”olevansa porvarillisen Suomen puolelle kallistuvien natsionalististen aineiden talutusnuorassa”.⁸¹

Punaisen Karjalan päätoimittaja Kalle Vento myönsi, että suomalaiset olivat tehneet kansallisuuspolitiikassaan virheitä, mikä koski hänen mukaansa myös sanomalehdistöä ja kirjallisuutta. Kansallisuusasioita oli käsitelty vain paljastettaessa sen suhteen tapahtuneita törkeitä vääristelyjä, mutta tapausten jälkeen lehdistö oli vaiennut asiasta. Vento myönsi olevansa tästä henkilökohtaisesti vastuussa, mutta hän syytti myös Karjalan Aluekomiteaa, joka ei ollut ohjannut sanomalehtien työtä tarpeeksi. Lehtien toimintaa oli Vennon mukaan kommentoitu vain silloin, kun niiden oli todettu tehneen törkeän poliittisen virheen, tai kun joku toimitustyöntekijä oli haluttu siirtää toiseen työhön. Myös syytteeseen suomalaisten heikosta venäjän kielen taidosta Vento vastasi säilyttämällä vastuun toimituksen työntekijöiden palkkauksesta Aluekomitealle: ”sillä kuten tunnettua, toimittajia ei kadulta värvätä”.⁸² Vento sai, ehkä hieman yllättäenkin, jatkaa päätoimittajan tehtäväänsä vielä lausuntonsa jälkeen.

Edellä mainitussa, syksyllä 1935 aloitetussa operaatiossa myös *Punaisen Karjalan* entinen päätoimittaja Otto Vilmi pidätettiin ja *Punaisen Karjalan* päätoimittajana vuosina 1926–1931 työskennellyt Lauri Letonmäki erotettiin puolueesta ja työstään kustannusyhtiö *Kirjassa*. Mitä ilmeisimmin tämän seurauksena hermostunut ja masentunut Letonmäki teki itsemurhan. Vuonna 1936 tilanne rauhoittui koko

80 Kangaspuro 2000, 310, 315, 326–327.

81 Historiallinen täysistunto. *Punainen Karjala* 4.10.1935.

82 NKP(b):n Karjalan Aluekomitean V täysistunto. Keskustelua tt. Tshudovin ja Irklisin selostuksien johdosta. Tov. Vennon puheenvuoro. *Punainen Karjala* 9.10.1935.

Neuvostoliitossa, mutta kesällä 1937 Karjalassa alkoivat joukkovangitsemiset. Samaan aikaan neuvostopatriotismi alkoi muistuttaa yhä enemmän venäläistä nationalismia ja venäläiset määriteltiin "tasaveroisten neuvostokansojen joukossa ensimmäisiksi". Itsehallinnollisia kansallisia alueita, kouluja ja lehtiä lakkautettiin.⁸³

Keväällä 1937 *Punainen Karjala* muistutti lukijoita, että "taistelu paikallista natsionalismia vastaan Karjalassa ei ole mikään tilapäinen kamppailu, vaan pitkäaikainen, tarmoa ja valppautta vaativa taistelu, jota meidän on käytävä joka hetki". Piiloutuneiden vihollisten teema toistui vuoden 1937 retoriikassa, ja tällä kertaa viholliset olivat piiloutuneet kansalliseen asuun: "On paljastettava ja tuhottava luokkavihollinen, joka yrittää naamioitua kansalliseen pukuun ja sen suojassa suorittaa tuhotöitä sosialismin vahingoksi."⁸⁴

Suomalaisten vainoaminen jatkui kaikissa keskeisissä organisaatioissa, myös sanomalehdissä. Karjalan Aluekomitea irtisanoi elokuussa 1937 *Punaisen Karjalan* päätoimittaja Kalle Vennon ja kehotti vt. päätoimittaja A. Viholaista erottamaan 13 työntekijää, koska he "eivät olleet poliittisesti täysin luotettavia". Irtisanomisten perusteena oli Aluekomitean näkemys, että lehti ei ollut paljastanut "piileviä kansanvihollisia – suursuomalaisia nationalisteja, trotskilais-porvarillisia vakoilijoita ja tuholaisia".⁸⁵

Punainen Karjala uutisoi näkyvästi myös *Pravdassa* 9. syyskuuta 1937 julkaistusta lehtikatsauksesta, jossa Karjalan Aluekomitean johtoa arvosteltiin virheistä kansallisuuspolitiikassa ja *Punaisen Karjalan* sisarlehti *Krasnaja Karelija* tuomittiin "porvarillisten natsionalistien äänitorvena", koska se ei ollut taistellut riittävästi kansanvihollisia vastaan.⁸⁶ *Punainen Karjala* julkaisi katsaukseen vastineen ja huomautti, että vaikka *Pravda* oli tuominnut vain *Krasnaja Karelijan* toiminnan rikollisena, "tämä täydellisesti koskee myöskin meidän lehteämme".

83 Kangaspuro 2000, 320, 326, 328, 343, 350.

84 Päättävä taistelu paikallista natsionalismia vastaan. *Punainen Karjala* 14.4.1937.

85 Takala 1991, 138.

86 "Pravdan" lehtikatsauksesta 9 p:ltä syyskuuta t.v. "Porvarillisten natsionalistien äänitorvi". NKP(b):n Karjalan Aluekomitean byron päätös 10 p:ltä syyskuuta v. 1937. *Punainen Karjala* 12.9.1937.

Kirjoittaja piti Karjalan Aluekomitean päätöstä erottaa katsauksen perusteella useita henkilöitä toimistaan kuitenkin vaillinaisena ”sillä siinä ei mainita mitään esim. natsionalisti Vennosta”.⁸⁷

Pravdan katsausta kommentoidessaan *Punainen Karjala* mainitsi vuonna 1935 sivuun siirretty Edvard Gyllingin ja Kustaa Rovion ikään kuin itsestään selvinä kansan vihollisina enää sivulauseessa, mutta pääasia oli silloisen venäläis-karjalais-suomalaisen johtoportaan tuomitseminen, joka kuvattiin ”Karjalan kansan pettureiksi, luopioiksi, ilkeiksi kyykkäärmeiksi” ja ”saksalais-suomalaisen fasismin agenteiksi”.⁸⁸ Kalle Vennon erottamisen syiksi listattiin hänen toimimisensa porvarillisena nationalistina, joka oli sortunut luottamaan kansan vihollisina erotettuihin Karjalan Aluekomitean jäseniin sekä ”rikosmaisesti” mielistellyt heitä.⁸⁹ Vento teloitettiin Karhumäen Sandarmohissa joulukuussa 1937.⁹⁰ Saman jutun yhteydessä useita muitakin suomalaisia ammuttiin ”vastavallankumouksellisen järjestön osanottajina, vakoilun, tihutyön ja vastavallankumouksellisen propagandan harjoittajina”.⁹¹

Irina Takalan mukaan vuosien 1937–1938 massaoperaatioita on hyvin hankala jakaa sen mukaan, syytettiinkö niissä sisäisiä vai ulkoisia vihollisia. Useissa oikeusjutuissa nämä kaksi asiaa liittyivät toisiinsa, kuten ”vastavallankumouksellista kansallismielistä järjestöä Karjalassa” vastaan järjestetyssä oikeusjutussa, joka tunnetaan myös epävirallisella nimellä Gyllingin-Rovion juttu. Tähän liittyviä vangitsemisia tehtiin vuonna 1937 syyttämällä pidätettyjä sekä kulakki- että kansallisuuskäskyjen perusteella. Keskeisimmät syytetyt olivat Karjalan johtohenkilöitä, sekä suomalaisia, karjalaisia että venäläisiä.⁹²

Suomalaisten puolustuspuheenvuorot vaiennettiin, mutta osa niistä on tallennettu Suomen Kommunistisen Puolueen arkistoon. *Punaisen*

87 Säälimättä murskattava Karjalan kansan viholliset. *Punainen Karjala* 12.9.1937.

88 Säälimättä murskattava Karjalan kansan viholliset. *Punainen Karjala* 12.9.1937.

89 Likvidoitava huolettomuus, kohotettava valppautta, itsekritiikkiä. *Punainen Karjala* 16.9.1937.

90 Memorial-ihmisioikeusjärjestön tietokanta: Poliittisen terrorin uhrin Neuvostoliitossa. Vento, Karl Evertovits. Elektroninen aineisto.

91 Takala 1991, 140.

92 Takala 2017, 295.

Karjalan entinen päätoimittaja Otto Vilmi oli pyrkinyt maksamaan velkansa neuvostoyhteiskunnalle, puolueelle ja Stalinille julistamalla sosialismin voittoa kapitalismista lähes 20 vuoden ajan. Nyt hänestä itsestään oli tullut yksi *Punaisen Karjalankin* vainoamista paikallisista nationalisteista, jonka vuoro oli taipua uuden yhteiseksi julistetun päämäärän – venäläisten hallitseman neuvostoyhteiskunnan – edessä. Vilmi oli julistettu neuvostovallan viholliseksi, mutta hän oli tuhansien muiden vankiloissa viruneiden vallankumouksellisten tavoin vankkumaton aatteen mies⁹³, eikä hänen uskoaan järjestelmään horjuttanut edes seitsemän vuoden vankeustuomio.

Meille kaikille⁹⁴ lohdutuksena tässä raskaassa tilanteessa on se, että emme tunne itseämme "vastavallankumouksellisiksi natsionalisteiksi" emmekä fasismiin asianajajaksi. Meillä on se käsitys, että ulkopuolella linnanmuurien ei myöskään tätä uskota huolimatta siitä, että olemme saaneet suurten poliittisten roistojen ja neuvostovallan perivihollisten raskaat tuomiot. Me uskomme, että Neuvostovallassa elää oikeus ja rehellisyys ja meihin nähden tulee asian pantua kohdalleen.⁹⁵

Karjalan tasavallan NKVD pidätti Karjalan radiokomitean johtajana työskennelleen Otto Vilmin syytettynä vastavallankumouksellisesta agitaatiosta Petroskoissa marraskuussa 1935. Seuraavan vuoden helmikuussa Vilmi tuomittiin seitsemäksi vuodeksi vankeuteen "Neuvostoliiton kansallisuuspolitiikan törkeästä vääristämisestä". Oikeus ei ottanut huomioon sitä, ettei tutkinta-asiakirjoissa ollut todisteita rikoksesta, eikä Vilmi myöskään tunnustanut syyllisyyttään. Tammi-kuussa 1938 Vilmi sai vielä toisen tuomion "vakoilija-nationalistina, Gylling-Rovion vastavallankumouksellisen järjestön jäsenenä ja fasisin kirjallisuuden levittäjänä", minkä perusteella NKVD teloitti hänet ampumalla Petroskoissa vielä samassa kuussa.⁹⁶

Otto Vilmin kohtalo oli osa sitä prosessia, jonka myötä bolševikit päättivät suomenkielisen aikakauden Neuvosto-Karjalassa. Suomen-

93 Figes 2011, 313.

94 Vilmin kanssa samaan aikaan vangittiin myös Rautio, Silventoinen, Kangas ja Lindberg.

95 Otto Vilmin kirjoittama 12-sivuinen puolustuskirjelmä (ei päiväystä), Vilmi Otto Jalmari 1920–1965 (499, 6.7.1881 Oulu) digiarkiston sivut 34–35, delo 269

Kuva 6.4: Otto Vilmi (1881–1938), *Punaisen Karjalan* päätoimittaja 1931–1932. Vilmi oli oululaissyntyinen ammattivallankumouksellinen, joka toimi Suomessa työväenlehtien toimittajana, kiertävänä poliittisena puhujana ja maanalaisen toiminnan aktiivina. Siirtyi Neuvosto-Venäjälle 1918, oli perustamassa Suomen Kommunistista Puoluetta ja komennettiin Karjalaan puolueen töihin 1927. Vilmi teloitettiin Karjalassa 1938 tuomittuna neuvostovastaisesta toiminnasta. (Karjalan Tasavallan Kansallisarkisto, kuvanottovuosi, kuvauspaikka ja kuvaaja eivät ole tiedossa).

kielinen julkaisutoiminta lakkautettiin joulukuussa 1937, suomen kieli julistettiin "vastavallankumoukselliseksi porvarillisten nationalistien kieleksi" ja sen käyttö kiellettiin kokonaan. Suomenkielisten kirjojen kustantaminen lopetettiin, suomenkielinen lehdistö lakkautettiin ja suomenkieliset julkaisut julistettiin hävitettäväksi.⁹⁷ Lähes kaikki *Punaisen Karjalan* toimituksessa vastuullisissa tehtävissä työskennelleet toimittajat teloitettiin vuosien 1937–1938 aikana.

Neuvostovallan viholliset

Vihollisia oli mahdollista löytää lähes mistä tahansa 1920- ja 1930-luvun Neuvostoliitossa. Bolševikit etsivät ja löysivät vihollisia eri varallisuusluokista, poliittisista toimijoista ja kansanryhmistä. Jos vihollisia ei löytynyt tarpeeksi, niitä keksittiin. Käytännössä mikä tahansa syy oli riittävä vangitsemiseen ja jopa kuolemantuomioon. Ilmiantojen katalyyttina toimi yhtäältä vainoharha ja toisaalta pelko itse vangituksi tulemisesta. Lopputuloksena oli niin tiheä vihollisuuksien verkosto, että jälkeensä on suorastaan vaikea erottaa, kuka lopulta oli kenenkin vihollinen.

Tässä artikkelissa käsitelty *Karjalan Kommuuni/Punainen Karjala* -lehden kuvaukset vihollisista kertovat suomalaisten toiminnasta osana neuvostovallan propagandakoneistoa, mutta samalla kyseessä on kertomus Stalinin vallan lujittumisesta 1920- ja 1930-lukujen Neuvostoliitossa. Lehden luomien viholliskuvien taustalla oli bolševikkien laajempi valtapolitiikka, johon kuului keskeisesti vihollisten etsintä. Oletettu aggressiivinen rajantakainen vihollinen perusteli soittaisian ulkopolitiikan, ja sisäiset viholliset oikeuttivat valtaapitävien kovat otteet. Sisäisiä vihollisia käytettiin myös syntipukkeina huonojen poliittisten päätösten selittämiseksi. Bolševikit tarvitsivat vihollisia vallan saamiseksi ja säilyttämiseksi, ja vihollisia paljastamaan valjastettiin

fond 495, RGASPI, KA.

96 Rehabilitointipäätös 13.11.1956, Vilmi Otto Jalmari 1920–1965 (499, 6.7.1881 Oulu) digiarkiston sivu 14, delo 269, fond 495, RGASPI, KA; Takala 1997. Elekttroninen aineisto.

97 Kruhse & Uitto 2008, 54.

totalitaarisen yhteiskunnan täysin hallitsema koneisto – neuvostolehdistö.

Suomalaisten emigranttien toimittama, Petroskoissa ilmestynyt *Karjalan Kommuuni/Punainen Karjala* noudatti neuvostolehdistön ohjeita ja määräyksiä sekä otti osaa yleisimpiin propagandakampanjoihin. Lehti noudatti huomattavan orjallisesti suurempien neuvostolehkien uutisointia ulkomaisista uhkista ja maan sisäisistä vihollisista. Tässä artikkelissa käsitellyt esimerkit osoittavat, että suomalaiset yhdistivät luovasti neuvostolehdistön kampanjoita paikallisiin tapahtumiin Karjalassa ja hakivat propagandalleen todistusvoimaa liittämällä yleiset teemat osiksi paikallisia tapahtumia. Lehdistön luomat viholliskuvat olivat keskeinen osa Neuvostoliiton 1920- ja 1930-lukujen politiikkaa ja vallankäyttöä, johon *Karjalan Kommuuni/Punainen Karjala* osallistui etsimällä ja paljastamalla sisäisiä ja ulkoisia vihollisia. Suomalaisten rooli neuvostovallan propagandakoneistossa muodostui kuitenkin monien muiden vähemmistökansojen tapaan kaksijakoiseksi: aatteen levittäjistä ja propagandisteista tehtiin lopulta neuvostovallan vihollisia.

Lähteet

Arkistoaineisto

Kansallisarkisto, Helsinki

Valtiollinen poliisi, henkilömapit, mappi 2218 Otto Vilmi

Venäjän valtion sosiaalipoliittisen historian arkisto (RGASPI), Moskova (kopiot)

Fondi 516 Suomen Kommunistisen Puolueen arkisto, luettelo 2

Fondi 495, luettelo 269 Suomen kommunistisen puolueen jäsenten henkilöasiakirjat

Sanomalehdet

Karjalan Kommuuni 1920–1923

Punainen Karjala 1923–1937

Kirjallisuus

Aalto, Elli: Suomenkielisen aikakauslehdistön synty Neuvostoliitossa. *Kulttuurilehti Punalippu* (4) 1987, 101–109.

- Brooks, Jeffrey: *Thank you, Comrade Stalin! Soviet Public Culture from Revolution to Cold War*. Princeton University Press, Princeton, New Jersey 2000.
- Figes, Orlando: *Kuiskaajat. Ihmiskohtaloita Stalinin Neuvostoliitossa*. Siltala, Helsinki 2011.
- Harle, Vilho: *The Enemy with a Thousand Faces: The Tradition of the Other in Western Political Thought and History*. Praeger Publisher, Westport 2000.
- Kangaspuro, Markku: *Neuvosto-Karjalan taistelu itsehallinnosta. Nationalismi ja suomalaiset punaiset Neuvostoliiton vallankäytössä 1920-1939*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2000.
- Karemaa, Outi: *Vihollisia, vainoojia, syöpäläisiä. Venäläisviha Suomessa 1917-1923*. Suomen Historiallinen Seura, Helsinki 1998.
- Kenez, Peter: *The Birth of the Propaganda State. Soviet Methods of Mass Mobilization, 1917-1929*. Cambridge University Press, Cambridge 1985 (2003).
- Kruhse, Pauli; Uitto, Antero: *Suomea rajan takana 1918-1944. Suomenkielisen neuvostokirjallisuuden historia ja bibliografia*. Kansalliskirjasto, Gummerus, Jyväskylä 2008.
- Laakkonen, Anna: Suomen sisällissodan merkitys Punaisessa Karjalassa 1920-1937. Teoksessa *Sisällissodan jäljet*. Toim. Tiina Lintunen, Anne Heimo. Väki Voimakas 31. Työväen historian ja perinteen seura, Helsinki 2018, 245-264.
- Lenoe, Matthew: *Closer to the Masses. Stalinist culture, social revolution, and Soviet newspapers*. Harvard University Press, Cambridge (MA) 2004.
- Memorial-ihmisoikeusjärjestön tietokanta: Poliittisen terrorin uhrin Neuvostoliitossa. Vento, Karl Evertovitsh <https://base.memo.ru/person/show/275520> (17.2.2021).
- Simon, Gerhard: *Nationalism and Policy Toward the Nationalities in the Soviet Union. From Totalitarian Dictatorship to Post-Stalinist Society*. Westview Press, Boulder, San Francisco - Oxford 1991.
- Sundelin, Apu: *Taistelija, rakentaja, valistaja. Karjalan Kommuunista Karjalan Sano-miin 80 vuotta*. Periodika, Petroskoi 2000.
- Takala, Irina: Gyllingin-Rovion juttu. Kulttuurilehti *Carelia* (9) 1991, 129-147.
- Takala, Irina: Vilmi, Otto. *Kansallisbiografia-verkkojulkaisu*. Studia Biographica 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997. Julkaisun pysyvä tunniste URN:NBN:fi-fe20051410; artikkelin pysyvä tunniste <http://urn.fi/urn:nbn:fi:sk-sks-bkg-004781>, ISSN 1799-4349 (29.4.2020).
- Takala, Irina: Kansallisuusoperaatiot Karjalassa. Teoksessa *Yhtä suurta perhettä. Bolshévikkien kansallisuuspolitiikka Luoteis-Venäjällä 1920-1950-luvuilla*. Toim. Timo Vihavainen, Irina Takala. Kikimora Publications, Helsinki 2000, 181-232.
- Takala, Irina: Suomalaiset Neuvosto-Karjalan asukkaiden silmin 1920-1930-luvulla. Kulttuurilehti *Carelia* (11) 2003, 127-146.
- Takala, Irina: "Ikimuistosen läksyn me kaikille luemme". Suuren terrorin kansallisuusoperaatioiden erityispiirteitä Karjalassa. *Historiallinen Aikakauskirja* (3) 2017, 291-302.

Anna Laakkonen

Vuorinen, Marja: Miten vihollinen sijoitetaan. Teoksessa *Vastarinta – Resistanssi. Konfliktit, vastustus ja sota semiotiikan tutkimuskohteina*. Toim. Harri Veivo. Yliopistopaino, Helsinki 2007, 242–260.